

چکیده

مقدمه: با توجه به اهمیت سلامت زنان در توسعه جوامع و تمرکز و تأکید بالای اهداف توسعه پایدار بر آن و نیز سهم بالای تعداد متخصصین زنان و زایمان در بین رشته‌های تخصصی پزشکی، در این مطالعه، مدل‌ها و روش‌های مختلف برآورد نیاز متخصصین زنان و زایمان مورد بررسی قرار گرفت تا با شناسایی نقاط قوت و ضعف آن‌ها و تعیین عوامل مؤثر در تعیین عرضه و تقاضای پزشکان با استفاده از یک روش علمی، مدلی برای برآورد تعداد پزشک متخصص زنان و زایمان مورد نیاز ایران ارائه گردد.

روش پژوهش: این پژوهش به صورت کمی انجام شد. در ابتدا با مرور جامع مدل‌های برنامه‌ریزی پزشکی به صورت عام و نیز مرور نظام‌مند مطالعات برآورد پزشک متخصص زنان و زایمان در دنیا، متغیرهای تأثیرگذار در برنامه‌ریزی نیروی انسانی و تعیین عرضه و تقاضای این رشته شناسایی گردیدند. سپس با انجام یک مرحله کمی، از طریق تحلیل عاملی اکتشافی متغیرهای مؤثر بر برآورد پزشک متخصص زنان و زایمان در ایران شناسایی و گروه‌بندی گردیدند. روابط بین عوامل و متغیرهای شناسایی شده از طریق معادلات ساختاری ترسیم و مدل‌سازی شده و در قالب یک مدل مفهومی ارائه گردید. جهت تأیید اعتبار نهایی مدل از یک فرایند دلفی دو دوره استفاده شد. در مرحله پایانی به منظور تعیین میزان عرضه و تقاضای متخصصین زنان و زایمان، مدل مفهومی نهایی بر اساس رویکرد تحلیلی مورد استفاده در مطالعه مورفی و مکنزی به یک مدل تحلیلی تبدیل شد و سپس داده‌های مورد نیاز مدل جمع‌آوری و عرضه و تقاضای پزشکان متخصص زنان و زایمان محاسبه گردید.

یافته‌ها: بر اساس مرور جامع و نظام‌مند انجام شده رویکردهای اصلی و متغیرهای مورد استفاده در محاسبات تقاضا و عرضه متخصصین زنان و زایمان شناسایی شدند. بررسی رویکردها و متغیرهای شناسایی شده در جامعه آماری متخصصین و سیاست‌گذاران داخل کشور، منجر به ارائه مدل مفهومی جامعی گردید که میزان متخصصین زنان و زایمان مورد نیاز را با شش عامل دموگرافیک جمعیت، عوامل خطر، اپیدمیولوژی جمعیت، تعیین‌کننده‌های تقاضای مؤثر، منابع و تسهیلات و سطح خدمت مورد نیاز و میزان عرضه متخصصین زنان و زایمان را با پنج عامل اصلی موجودی نیرو، جریان‌ات ورودی، جریان‌ات خروجی، عوامل سیستمی و میزان بهره‌وری و مشارکت متخصصین را می‌سنجید. انجام محاسبات و تحلیل کمی عوامل ذکر شده در مدل مفهومی نشان داد در سال ۱۳۹۶ تعداد ۴۸۰۵ متخصص زنان و زایمان مورد نیاز بود که در مقایسه با میزان عرضه محاسبه شده برای آن سال یعنی ۴۸۱۷ نفر با در نظر گرفتن حاشیه خطای مناسب، میزان عرضه و تقاضای متخصص زنان و زایمان در سال ۱۳۹۶ در تعادل قرار داشتند.

نتیجه‌گیری: برنامه‌ریزی و تربیت پزشک متخصص به لحاظ هزینه‌ها و تبعاتی که دارد موضوع بسیار مهمی است و تصمیمات مبنی بر افزایش و کاهش تعداد تربیت نیرو در این زمینه باید بر اساس شواهد کافی و متقن صورت گیرد. مدل مفهومی جامع ارائه‌شده در پژوهش حاضر با توجه به در نظر گرفتن کلیه ابعاد مرتبط با خدمات متخصصین زنان و زایمان می‌تواند به‌عنوان مبنایی برای بررسی‌های بیشتر و اتخاذ تصمیمات صحیح‌تر در زمینه سیاست‌های تربیت نیرو در این رشته، مورد استفاده قرار گیرد. شواهد حاصل از اجرای این مدل نشان داد که در سال پایه موردنظر کمبود متخصص زنان و زایمان وجود نداشت و لذا ضرورت دارد ظرفیت‌های تربیت نیرو در تخصص زنان و زایمان، که طی سال‌های گذشته علی‌رغم وجود شواهد مبنی بر مازاد نیرو بیشتر روند افزایشی داشته، مورد بازنگری اساسی قرار گیرد.

کلیدواژه‌ها: برنامه‌ریزی نیروی انسانی، عرضه، تقاضا، نیاز، برآورد، متخصصین زنان و زایمان